

Znak czerwonego krzyża

Sign of the red cross

Grzegorz Lewandowski,¹ Maria Chabora²

¹Wojskowe Centrum Kształcenia Medycznego im. gen. bryg. dr. med. Stefana Hubickiego w Łodzi;
komendant: płk lekarz Zbigniew Aszkielaniec

²Pediatria e Neonatologia Stabilimento Ospedaliero Di Nottola Zona Valdichiana Senese, Dipartimento Materno Infantile
Azienda Usl Toscana Sud Est; kierownik dr Flavio Civitelli, Direttore UOC Pediatria e Neonatologia Stabilimento
Ospedaliero Di Nottola Zona Valdichiana Senese, Direttore Dipartimento Materno Infantile

Streszczenie. 17 lutego 1863 roku Henry Dunant zawiązał wraz z grupą działaczy Międzynarodowy Komitet Pomocy Rannym Wojskowym. Komitet ten przyjął nazwę Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża. Polski Czerwony Krzyż został utworzony w 1919 roku. Funkcjonuje obecnie zgodnie z ustawą z 16 listopada 1964 roku. Godłem Polskiego Czerwonego Krzyża jest równoramienny czerwony krzyż na białym polu – Krzyż Genewski. Godło i nazwa Polskiego Czerwonego Krzyża pozostają pod ochroną prawną. Zakazuje się bezprawnego wykorzystywania godła i nazwy PCK.
Słowa kluczowe: znak czerwonego krzyża

Abstract. On February 17, 1863, Henry Dunant formed an International Committee for Relief to the Wounded with a group of activists. This committee was named the International Committee of the Red Cross. The Polish Red Cross (PCK) was established in 1919. It acts in accordance with the Act of November 16, 1964. The emblem of the Polish Red Cross is a Greek red cross on a white background – the Geneva Cross. The emblem and name of the Polish Red Cross are protected by law. It is prohibited to use the PCK emblem and name unlawfully.

Key words: sign of the red cross

Nadesłano: 10.05.2017. Przyjęto do druku: 13.12.2017
Nie zgłoszono sprzeczności interesów.
Lek. Wojsk., 2018; 96 (1): 59–63
Copyright by Wojskowy Instytut Medyczny

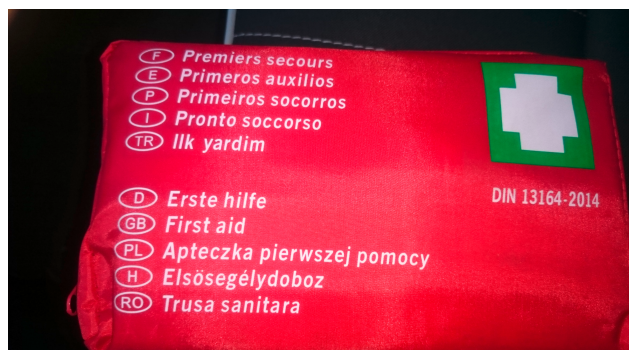
Adres do korespondencji
mjr lek. Grzegorz Lewandowski
ul. Czarnieckiego 1 m 18, 91-844 Łódź
tel. +48 608 550577
e-mail: szpikerman@wp.pl

Wstęp

17 lutego 1863 roku Henry Dunant zawiązał, wraz z grupą działaczy, Międzynarodowy Komitet Pomocy Rannym Wojskowym. Komitet ten przyjął nazwę Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża (MKCK). Od 1964 roku istnieje Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca (MRCKCP). Obecnie ruch składa się z następujących podmiotów: Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca (MFCKCP) oraz stowarzyszeń krajowych Czerwonego Krzyża lub Czerwonego Półksiężyca. Istotną z punktu widzenia niesienia szeroko rozumianej pomocy jest federacja, ze względu na zapobieganie ludzkiemu cierpieniu, zapewnienie poszanowania ludzkiej godności, zwłaszcza podczas konfliktów zbrojnych, a także niesienie pomocy w razie wystąpienia epidemii, klęsk żywiołowych i katastrof [1]. MKCK posługuje się znakiem czerwonego krzyża. Zarówno federacja, jak i stowarzyszenia krajowe, a także służby medyczne

sił zbrojnych mogą posługiwać się tym znakiem w czasie pokoju i w czasie wojny. Jest to wynik zapisu prawnego, który znajdziemy w Konwencji genewskiej z 1949 roku. Znak czerwonego krzyża chroni ofiary wojny i każdego, kto niesie im pomoc. Znak ten ma charakter informacyjny i rozpoznawczy, czyli wskazuje każdego, kto niesie pomoc medyczną na polu walki, a więc osobę, która nie może być atakowana. Może być umieszczony na jednostkach medycznych typu szpital lub punkt opatrunkowy czy na medycznych środkach transportu – lądowych, wodnych i powietrznych. Może się nim posługiwać personel medyczny i duchowny.

Zasady używania znaku przez wojsko określają odpowiednie normy. Minister obrony narodowej wprowadził w Wojsku Polskim jednolity sposób malowania znaku czerwonego krzyża na lądowych obiektach medycznych (Norma obronna nr NO-02-A032. Emblem genewski. Maskowanie na lądowych obiektach medycznych. Decyzja nr 302/MON Ministra Obrony Narodowej z 17 grudnia 2001 roku w sprawie norm obronnych, Dz. Urz. MON z 2001 roku, poz. 186 [nowelizacja z 2009 roku]). Norma

Rycina 1. Zgodne z prawem oznakowanie apteczki samochodowej
Figure 1. Lawful labeling of vehicle first aid kit

Rycina 3. Zgodne z prawem oznakowanie szpitalnego oddziału ratunkowego
Figure 3. Lawful marking of a hospital emergency department

Rycina 2. Zgodne z prawem oznakowanie apteki
Figure 2. Lawful labeling of a pharmacy

Rycina 4. Niezgodne z prawem wykorzystanie Znak Czerwonego Krzyża (torebka na zużyte przedmioty higieny osobistej)
Figure 4. Unlawful use of the Red Cross sign (bag for used personal hygiene products)

określa zasady umieszczania znaku czerwonego krzyża na: pojazdach, samolotach i śmigłowcach, wagonach kolejowych i namiotach szpitalnych.

Na terenie naszego kraju, jako strony Konwencji genewskich, funkcjonuje Polski Czerwony Krzyż (PCK), zgodnie z ustawą z 16 listopada 1964 roku. Godłem PCK

jest równoramienny czerwony krzyż na białym polu – Krzyż Genewski. Godło i nazwa PCK pozostają pod ochroną prawną. Zakazuje się bezprawnego wykorzystywania godła i nazwy PCK.

PCK kieruje się zasadami, jakie przyświecają MRCKCP, czyli zasadą humanitaryzmu, neutralności, niezależności, dobrowolności, jedności i powszechności.

Współczesny konflikt zbrojny, który będzie się realizować na ulicach miast, uruchomi w systemie niesienia pomocy medycznej służby wojskowe i cywilne w tym samym niemal zakresie. Identyfikacja służb medycznych i miejsc realizacji pomocy medycznej powinna odbywać się na ogólnie przyjętych zasadach, normach i zwyczajach, a przede wszystkim na podstawie prawa stanowionego na obszarze kraju, gdzie ma miejsce międzynarodowy i międzynarodowy konflikt zbrojny [2-5]. W związku z tym znak czerwonego krzyża powinien być wykorzystany zasadnie przez podmioty funkcjonujące w czasie pokoju i wojny na terenie naszego kraju oraz wybranych krajów europejskich [6,7]. Nie bez znaczenia pozostaje fakt nadużywania i bezprawnego wykorzystania znaku czerwonego krzyża.

Terminologia odnosi się do słowa „znak”, które w Konwencji genewskiej z 12 sierpnia 1949 roku było wyrażone jako „godło”. Ustawa o Polskim Czerwonym Krzyżu z 16 listopada 1964 roku i Statut Polskiego Czerwonego Krzyża z 20 września 2011 roku zamiennie używają terminów „godło” oraz „znak”.

Znak Czerwonego Krzyża

Znakiem czerwonego krzyża mogą posługiwać się MKCK i PCK jako przykłady stowarzyszeń krajowych [6]. W krajach muzułmańskich zamiast czerwonego krzyża używany jest znak czerwonego półksiężyca [1]. Znak ten pełni takie same funkcje ochronne i jest podobnie prawnie chroniony. Wynika to z Konwencji genewskich i Protokołów dodatkowych [8-10]. W 2005 roku Protokół dodatkowy III wprowadził dodatkowy znak ochronny i rozpoznawczy – znak czerwonego kryształ na białym tle. W czasie pokoju znak ochronny używany jest i wykorzystywany tylko i wyłącznie przez wojskowe służby medyczne, natomiast w znaczeniu informacyjnym jest zastrzeżony tylko dla stowarzyszeń krajowych, takich jak PCK [7].

Na przykładzie jednego z krajów europejskich – Włoch – ustawą z 30 czerwca 1912 roku został ustanowiony rygor używania znaku Czerwonego Krzyża („Ochrona poszkodowanych i rannych podczas wojny oraz obrona międzynarodowych oznak neutralności”. Dz. U. z dn. 17.07.1912 nr 168). Spośród wszystkich stowarzyszeń krajowych Czerwonego Krzyża włoskie powstało jako piąte i jest ściśle związane z tragiczną historią bitwy pod Solferino, opisanej jako „Un souvenir de Solferino”.

Założycielem Włoskiego Czerwonego Krzyża był mediolańczyk Cesare Castiglioni. To właśnie w jego mieście 15 czerwca 1864 roku powstał pierwszy włoski komitet, którego Castiglioni został ustanowiony

przewodniczącym [11]. Zgodnie z przepisami na terytorium państwa włoskiego obowiązuje prawo (ustawa nr 740/1912), zgodnie z którym stwierdza się, że „ktokolwiek, bez zgody Rządu, używa jako znaku czerwonego krzyża na białym tle lub używa nazwy „Czerwony Krzyż” lub „Krzyż Genewski”, podlega, chyba że fakt ten stanowi przestępstwo, karze administracyjnej od pięciuset tysięcy do trzech milionów lirów”. Legalne użycie znaku Czerwonego Krzyża wymaga uzyskania zezwolenia rządowego, bez którego każde jego użycie będzie uważane za naruszenie administracyjne. Dekret legislacyjny nr 507 z 1999 roku „Depenalizacja drobnych przestępstw oraz reformy systemu sankcji, na mocy art. 1 ustawy z 25 czerwca 1999, nr 205” zastąpił w art. 62 karę pozbawienia wolności (1–6 miesięcy) grzywną, czyli sankcją administracyjną. W przypadkach, gdy ma miejsce poważne nadużycie symbolu, zastosowanie ma prawo karne i związany z nim art. 5, który mówi o „karze pozbawienia wolności od trzech do piętnastu lat dla kogokolwiek, kto uzurpuje, fałszuje lub bezprawnie używa emblematów, naramienników i nazw „Czerwony Krzyż” oraz, ogólnie, innych oznak neutralności”. Ponadto w art. 6 zaznacza się, że takie przestępstwa rozpatruje sąd wojskowy, nawet jeśli przestępstwo jest popełnione przez „cywila”, co wynika z faktu, że przestępstwo jest „powszechne”, czyli może być popełnione przez kogokolwiek i nie musi być popełnione wyłącznie przez podmioty ze szczególnymi cechami fizycznymi lub prawnymi obowiązującymi w przepisach prawnych [12]. Tej samej karze podlega także ten, kto sfałszuje albo przeinaczy emblemat lub nazwę „Czerwony Krzyż” albo „Krzyż Genewski” bądź użyje ich w taki sposób, że doprowadzi do nieporozumienia lub wprowadzi inną stronę w błąd. Chodzi zarówno o bezprawne użycie emblematu przez osoby lub grupy osób, które są do tego nieupoważnione, jak i osoby mające normalnie do nich prawo, ale używające znaku do innych niż założone celów; chodzi również o fałszowanie tych znaków, co mogłoby spowodować pomylenie ich formy i koloru z prawdziwymi symbolami. Dodatkowo artykuły 2 i 3. w brzmieniu „Produkty wprowadzone do handlu ze znakiem Czerwonego Krzyża bez upoważnienia lub sfałszowanym zostaną skonfiskowane” oraz „Zakaz, o którym mowa w art. 1, obejmuje także marki, znaki i odznaki używane w momencie wejścia w życie ustawy. Marki, znaki i odznaki w jednym, używane przynajmniej od roku do wejścia w życie ustawy, będą mogły być jeszcze używane do 1 stycznia 1915” wskazują, że we Włoszech od ponad wieku symbolu Czerwonego Krzyża nie można wykorzystywać w celach handlowych.

Obecnie na terenie Włoch na mocy Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z 6 maja 2005 roku, nr 97, opublikowanego w Dz. U. z dn. 8 czerwca 2005, nr 131, funkcjonuje nowy Statut Włoskiej Organizacji Czerwonego Krzyża. Statut, załączony do tego rozporządzenia, określa zasady dotyczące emblematu i ustala, że „włoski

Czerwony Krzyż używa jako znaku czerwonego krzyża na białym tle, na mocy czterech Konwencji genewskich z 1949 roku, wraz z późniejszymi zmianami i uzupełnieniami. W przypadku bezprawnego użycia nazwy lub znaku Czerwonego Krzyża stosowane będą sankcje przewidziane przez prawo, czyli zgodnie z ustawą nr 740/1912”.

Na terenie Polski za niezgodne z prawem międzynarodowym uznaje się wykorzystanie znaku Czerwonego Krzyża lub Czerwonego Półksiężycy, co jest przedmiotem regulacji polskiego kodeksu karnego. Informację na ten temat znajdziemy w Kodeksie Karnym (Dz. U. rok 1997, numer 88, poz. 553, Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Zasady odpowiedzialności karnej, data ogłoszenia: 1997-08-02, data wejścia w życie: 1997-08-02 – Rozdział XVI. Przepisy przeciwko pokojowi, ludzkości oraz przestępstwa wojenne – art. 126 par. 1 k.k.:§ 1. Kto w czasie działań zbrojnych używa niezgodnie z prawem międzynarodowym znaku Czerwonego Krzyża lub Czerwonego Półksiężycy, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Przestępstwo to traktowane jest jako występki, ale nie zbrodnia. Występek jest przestępstwem o nieco „lżejszym” charakterze. Posługując się terminologią Międzynarodowego Prawa Humanitarnego Konfliktów Zbrojnych, będzie to przestępstwo wojenne inne niż ciężkie naruszenie Konwencji genewskich lub Protokołu dodatkowego I). Kodeks Karny w art. 7. §1. uznaje, że przestępstwo jest zbrodnią albo występkiem. Natomiast §2. uznaje zbrodnie za czyn zabroniony zagrożony karą pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3 albo na karę surowszą. Reasumując, za popełnienie przestępstwa wojennego z art. 126 par. 1 k.k., które jest występkiem, grozi kara pozbawienia wolności do lat 3 (może być niższa, zależnie od okoliczności sprawy i ostatecznej decyzji sądu, ale musi przekroczyć 1 miesiąc). Jednocześnie w dostępnej literaturze w ustawie o Polskim Czerwonym Krzyżu z 16 listopada 1964 roku w rozdziale trzecim art. 15.1. można przeczytać: „Kto wbrew przepisom ustawy używa godła, znaków lub nazw określonych w art. 12, 13 i 14, podlega karze grzywny do 4500 zł”.

Od 1995 roku w Polsce działa Komisja ds. Ochrony Znak Czerwonego Krzyża. Powstała w marcu 1995 roku przy Zarządzie Głównym Polskiego Czerwonego Krzyża. Od 2013 roku przewodniczącą komisji jest dr Magdalena Stefańska. Celem działania komisji jest dbałość o ochronę znaku, zwłaszcza w obliczu częstych przypadków nadużycia lub niewłaściwego użycia znaku przez osoby fizyczne i prawne, media bądź służby medyczne. Zasady działania Komisji ds. Ochrony Znak oparte są na dokumencie prawnym „Regulamin Używania Znak Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycy”, przyjętym przez Radę Delegatów Międzynarodowego Ruchu CK i CP w listopadzie 1991 roku w Budapeszcie, oraz Uchwale nr 54/2004 Krajowej Rady Reprezentantów z dnia 11.12.2004 r. w sprawie ochrony znaku

czerwonego krzyża i czerwonego półksiężycy. Zadania Komisji ds. Ochrony Znak wymienione są na stronie internetowej PCK [13].

W związku z przedstawionym zapisem ustawy z 1964 roku i w świetle zapisu art. 126 Kodeksu karnego konieczne należy pamiętać o obowiązujących dodatkowych przepisach dotyczących znaku czerwonego krzyża.

Prawo powszechne

- Konwencje genewskie z 1949 roku, zwłaszcza artykuły: 38, 44, 53 I KG (Dz. U. z 1956 r. nr 38 poz. 179)
- Protokoły dodatkowe do konwencji genewskich z 1977 roku, art. 8 [c], 85 [2f] oraz art. 3 i 4 Załącznika 1 do PD I (Dz. U. z 1992 r. nr 41 poz. 175)
- Ustawa o Polskim Czerwonym Krzyżu z dnia 16 listopada 1964 roku, zwłaszcza art. 12 do 15 (Dz. U. z 1964 r. nr 41 Poz. 276)
- Rzymski Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego, art. 8, ust. 2, ppkt b, lit. vii (Dz. U. z 2003 r., nr 78 poz. 708)
- Kodeks karny, art. 126. § 1 (Dz. U. z 1997 r., nr 88 poz. 553)
- Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 2005 roku. (Dz. U. z 2010 r. Nr 70, poz. 447)
- Statut Polskiego Czerwonego Krzyża z dnia 20 września 2011 roku, zatwierdzony rozporządzeniem Rady Ministrów (Dz. U. z 2011 r. nr 217 poz. 1284) zwłaszcza par. 4

Przepisy wojskowe

- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 10 kwietnia 2008 roku (Dz. U. z 2008 r. nr 105, poz. 675)
- Rozporządzenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 16 kwietnia 2008 roku w sprawie kart i tabliczek tożsamości żołnierzy zawodowych i kandydatów na żołnierzy zawodowych (Dz. U. z 2008 r., nr 79, poz. 473),
- Zbiór znaków i skrótów wojskowych (część II) – sygnatura Szt. Gen 1561/2004. Instrukcja APP6
- Norma obronna nr NO-02-A032: Emblemat genewski. Maskowanie na lądowych obiektach medycznych. Decyzja nr 302/MON Ministra Obrony Narodowej z 17 grudnia 2001 roku w sprawie norm obronnych, Dz. Urz. MON z 2001 roku, poz. 186. (znowelizowana w 2009 roku)

Przepisy wewnętrzne Ruchu i Polskiego Czerwonego Krzyża

- Regulamin używania godła przyjęty przez Radę Delegatów Międzynarodowego Ruchu CK i CP w listopadzie 1991 roku w Budapeszcie (Rezolucja nr 5)
- Uchwała KRR PCK nr 54/2004 w sprawie ochrony znaku czerwonego krzyża i czerwonego półksiężycy,
- Uchwała Zarządu Głównego PCK nr 115/2011 w sprawie przyjęcia zasad dotyczących prawidłowego użycia znaku Czerwonego Krzyża przez wszystkie jednostki organizacyjne Polskiego Czerwonego Krzyża, z uwzględnieniem ich zastosowania do współpracy z podmiotami zewnętrznymi

- Uchwała Zarządu Głównego PCK nr 116/2011 w sprawie trybu rozpatrywania wniosków o udzielenie zgody na użycie znaku Czerwonego Krzyża
 - Uchwała Zarządu Głównego PCK nr 117/2011 w sprawie Komisji ds. Ochrony Znak Czerwonego Krzyża przy Zarządzie Głównym PCK
 - Uchwała Zarządu Głównego PCK nr 64/2012 w sprawie zatwierdzenia księgi identyfikacji wizualnej [14]
14. Strona internetowa PCK: www.pck.pl/pages,16_84.html, zakładka: Komisja Ochrony Znak: Przewodnik Ochrony Znak Czerwonego Krzyża 2013 oraz Regulamin Używania Znak Czerwonego Krzyża

Podsumowanie

- Użycie znaku czerwonego krzyża może mieć miejsce zgodnie z obowiązującym prawem.
- Nadużycie i bezzasadne stosowanie emblematu w świetle obowiązującego prawa jest karalne.
- Istnieje stała potrzeba monitorowania przestrzeni publicznej pod względem niezgodnego z prawem wykorzystania znaku czerwonego krzyża i informowanie o tym fakcie PCK.

Piśmiennictwo

1. Marcinko M. Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza. In: Międzynarodowe Prawo Humanitarne Konfliktów Zbrojnych. Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014: 95–130
2. Lewandowski G. Ostra choroba popromienna – postać hematopoetyczna. In: Żeligowski A, Moczulski W, eds. Medycyna polowa. Epimilitaris, Stowarzyszenie Ruch Wspólnot Obronnych, Warszawa 2015: 84–90
3. Lewandowski G. Broń chemiczna jako zakazany środek walki w świetle międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych – wybrane zagadnienia. In: Żeligowski M, ed. Środki prowadzenia działań zbrojnych w świetle podstawowych zasad MPH. Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych, Poznań 2015: 24–26
4. Lewandowski G. Badanie ultrasonograficzne typu FAST w urazach. Na Ratunek, 2014; 4: 38–42
5. Lewandowski G. Infuzja doszpikowa z użyciem zestawu igieł typu BIG i NIO. Na Ratunek, 2015; 4: 46–47
6. Marcinko M. Międzynarodowy Ruch Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza. In: Międzynarodowe Prawo Humanitarne Konfliktów Zbrojnych. Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2013: 47–66
7. Falkowski Z. Ruch Międzynarodowego Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycza. In: Żarkowski P, ed. Edukacja obywatelska w wojsku. Ministerstwo Obrony Narodowej, Departament Wychowania i Promocji Obronności, Warszawa 2006: 7–20
8. Bzinkowski R, Żarkowski P. Podręcznik do nauki prawa wojennego w siłach zbrojnych. Ministerstwo Obrony Narodowej, Departament Wychowania i Promocji Obronności, Warszawa 2006
9. Gąska M, Ciupiński A. Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych, wybrane problemy. Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2001
10. Gąska M, Mikołaj-Skuza E. Międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych, zbiór dokumentów. Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2003
11. Cipolla C, Vanni P. Historia Włoskiego Czerwonego Krzyża od powstania do 1914 r. Tom I. Eseje. In: Angeli F, ed. Laboratorium Socjologiczne – Socjologia e historia Czerwonego Krzyża. Mediolan 2013: 24
12. Mantovani F. Prawo karne – Część ogólna. Caedam, Mediolan 2009: 108
13. Strona internetowa PCK: www.pck.pl/pages,16_84.html, zakładka: Komisja Ochrony Znak